

Г. О. АНДРОЩУК, канд. екон. наук, доц.

В. С. ХВОСТЕНКО, канд. екон. наук, доц.

КОНСТРУКТОРСЬКА ДОКУМЕНТАЦІЯ В ОПК: ПРОБЛЕМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ (частина 1)

Резюме. У статті досліджується трансформація ролі конструкторської документації (КД) в оборонно-промисловому комплексі (ОПК) України в умовах сучасних безпекових викликів і цифровізації інженерних процесів. Обґрунтовано, що КД перестає виконувати виключно технічну функцію та набуває ознак стратегічного активу, що поєднує інженерний, правовий і безпековий складники. Метою дослідження є комплексний аналіз правового статусу КД як об'єкта інтелектуальної власності (ІВ), виявлення системних проблем її регулювання та визначення напрямів удосконалення моделі управління в ОПК України. Методологічним підґрунтям дослідження є системний і порівняльно-правовий аналіз, а також елементи кейс-стаді, зокрема у сфері МілТеш та експортного контролю. У результаті дослідження встановлено, що чинна система управління КД в Україні характеризується фрагментарністю, нормативною неоднорідністю та недостатньою інтеграцією з міжнародними стандартами (ISO, NATO STANAG). Виявлено проблему "зависання" ІВ в умовах режиму секретності, що обмежує можливості комерціалізації, залучення інвестицій і використання сучасних цифрових технологій проектування. Доведено, що відсутність ефективних механізмів гармонізації стандартів, управління правами ІВ і регулювання експортних процесів створює суттєві перешкоди для інтеграції України в глобальні оборонні та виробничі екосистеми. У межах дослідження запропоновано інтегровану BPMN-модель функціонування конструкторської документації в ОПК, що формалізує взаємодію між розробником, державою, PLM-інформаційним середовищем, виробником і замовником у межах єдиного життєвого циклу КД. На відміну від традиційних документо-орієнтованих підходів, запропонована модель розглядає КД як стратегічний цифровий актив, інтегрований у процеси управління інтелектуальною власністю, режиму секретності, цифрового управління інженерними даними, виробничого циклу, експлуатації та експортного контролю. Наукова новизна дослідження полягає в комплексному розгляді КД як міждисциплінарного об'єкта, що функціонує на перетині інженерії, економіки, права ІВ і національної безпеки, а також у формуванні концепції її трансформації на стратегічний актив. Практичне значення отриманих результатів полягає у визначенні напрямів реформування системи управління КД, спрямованих на підвищення ефективності функціонування ОПК і його інтеграцію в міжнародні технологічні та безпекові середовища.

Ключові слова: конструкторська документація, інтелектуальна власність, оборонно-промисловий комплекс, стандартизація, експортний контроль, кодифікація НАТО, нематеріальні активи.

Частина 1. КОНСТРУКТОРСЬКА ДОКУМЕНТАЦІЯ ЯК ОБ'ЄКТ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОЇ ВЛАСНОСТІ: ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ТА КОМЕРЦІАЛІЗАЦІЇ

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

Конструкторська документація (КД) в оборонно-промисловому комплексі (ОПК) України виконує ключову функцію носія технічного знання, що визначає структуру, характеристики та можливість відтворення виробу. У сучасних умовах збройних конфліктів і технологічної конкуренції КД трансформується з допоміжного інженерного інструменту у стратегічний актив, що водночас має технічне, правове та безпекове значення.

Актуальності набувають питання правового режиму КД як об'єкта інтелектуальної власності (ІВ), зокрема у сфері оборонних розробок. Захист прав ІВ на КД в ОПК України безпосередньо пов'язаний із забезпеченням національної

безпеки, оскільки охоплює не лише економічні інтереси суб'єктів господарювання, а й збереження критичних технологій.

Складність регулювання КД зумовлена необхідністю забезпечення балансу між правами авторів і розробників на результати інтелектуальної діяльності та інтересами держави щодо захисту інформації, що становить державну таємницю. У випадку секретних науково-технічних розробок традиційні механізми правової охорони, зокрема патентування, є обмеженими або непридатними, що створює правову невизначеність щодо режиму таких результатів.

Додаткових ускладнень набуває регулювання технологій подвійного призначення, у межах яких поєднуються оборонні та цивільні аспекти

використання. Це зумовлює необхідність формування комплексного підходу до управління КД, що враховує взаємодію норм ІВ, режиму секретності та вимог оборонної промисловості.

У сучасних умовах повномасштабної війни Україна фактично стала унікальним середовищем апробації новітніх оборонних технологій. Практика випробування прототипів у реальних бойових умовах набула системного характеру та формується як новий глобальний стандарт оцінювання ефективності озброєння. Протидія одній із найбільш численних і технологічно оснащених армій світу забезпечує виробникам доступ до критично важливої емпіричної інформації щодо меж застосування бойових систем, їхньої стійкості до засобів радіоелектронної боротьби, а також виявляє технічні та експлуатаційні обмеження.

Отримані в таких умовах дані суттєво впливають на економічну цінність оборонної продукції, зокрема формують преміальну складову її вартості на глобальному ринку. Зокрема системи, ефективність яких підтверджена в умовах протидії сучасним засобам радіоелектронної боротьби (РЕБ), розглядаються як висококонкурентні експортні продукти у коротко- та середньостроковій перспективі [1; 2].

Паралельно відбувається стрімке зростання оборонного сектору України, який, за оцінками, демонструє динаміку від приблизно 1 млрд дол. США у 2022 р. до близько 35 млрд дол. США у 2025 р. з потенціалом досягнення рівня 60 млрд дол. США в найближчій перспективі. Окремі сегменти, зокрема автономні системи далекого радіусу дії, можуть формувати значну частину цього ринку. Додатковими чинниками розвитку є спеціальні правові режими стимулювання інноваційної діяльності, зокрема "Дія.City" та Defence.City [3].

У цих умовах КД набуває не лише технічного, а й економічного та стратегічного значення, оскільки саме вона акумулює результати бойової апробації, інженерні рішення та критичні технологічні напрацювання, що підлягають правовому захисту та контролю.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Дослідження проблем КД у контексті ІВ зосереджені на її правовому статусі, захисті авторських прав і механізмах комерціалізації. КД розглядається не просто як набір технічних документів, а як **об'єкт авторського права** (як твір науки або графічний твір) та потенційне джерело для **об'єктів промислової власності** (винаходів, корисних моделей, промислових зразків). Головними аспектами, які досліджують

науковці та практики, є правова ідентифікація та охорона КД, проблеми використання та розподілення правами, захист від порушень, **цифровізація**.

Сучасні дослідження приділяють увагу захисту КД у цифровому форматі, зокрема 3D-моделей, а також використанню штучного інтелекту (ШІ) в процесі створення документації [4–8].

Метою статті є комплексний аналіз трансформації правового та функціонального статусу КД в ОПК України, виявлення системних проблем її регулювання та обґрунтування напрямів формування ефективної моделі управління КД як стратегічним активом, що поєднує інженерний, економічний, правовий і безпековий складники.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ

Конструкторська документація (КД) — частина технічної документації у вигляді графічних і текстових документів, які в сукупності або окремо, визначають склад і будову виробу та містять необхідні дані для його розроблення, виготовлення, контролю, експлуатації, ремонту й утилізації. Система конструкторської документації (СКД) — це комплекс національних стандартів, які встановлюють взаємопов'язані правила розроблення, оформлювання та обігу КД. В Україні СКД ґрунтується на таких документах:

- Єдина система конструкторської документації (ЄСКД) — це комплекс державних і міждержавних (за часів СРСР) стандартів, що бере свій початок від СКД, створеної в колишньому СРСР;
- Кресленики технічні — комплекс державних стандартів, що ґрунтується на міждержавних стандартах ISO [9].

Роль КД в оборонному секторі. В оборонній сфері КД виконує три критичні функції:

1) життєвий цикл озброєння: без повного пакета документації неможливо забезпечити виробництво, ремонт, модернізацію чи утилізацію техніки протягом 20–40 років її експлуатації;

2) локалізація виробництва: передача КД дає змогу розгорнути ліцензійне виробництво на потужностях союзників (licensing production), що є критичним для масштабування під час війни;

3) сертифікація та стандартизація: документація підтверджує відповідність виробу стандартам (наприклад, STANAG у НАТО), що гарантує безпеку та взаємозамінність компонентів.

Значення та вартість КД. Конструкторська документація — це "генетичний код" виробу. Без неї неможливо налагодити серійне виробництво, забезпечити взаємозамінність деталей

або пройти сертифікацію. Розглянемо її значення та порядок формування ціни на ринку.

1. Роль КД. КД — це не просто “креслення”, а комплекс документів (згідно з ДСТУ або ЄСКД), які супроводжують виріб на всіх етапах життєвого циклу. Для виробництва — це інструкція щодо того, що і як потрібно робити. Вона мінімізує вплив людського фактора, тобто, якщо розробник звільниться, то виробництво не зупиниться, адже всі параметри зафіксовані. Для якості та контролю документація має містити допуски та методи контролю. Без неї відділ технічного контролю (ВТК) не зможе визначити, чи є деталь браком. Для економіки КД дає змогу точно розрахувати собівартість (норми витрат матеріалів, час на обробку). Юридична роль КД полягає в тому, що вона є об’єктом ІВ компанії. Вона необхідна також для отримання сертифікатів відповідності та дозволів на експлуатацію.

2. Склад типового пакета КД. Зазвичай робоча документація включає: складальне креслення — як збирати вузол; деталювання — креслення кожної окремої деталі із зазначенням розмірів і матеріалів; специфікація — список усіх складників (деталі, металовироби, стандартні вироби); відомість покупних виробів — що треба купити готовим; експлуатаційні документи — паспорт, настанова з експлуатації (якщо потрібно) [10].

3. Скільки коштує розробка КД? Вартість розробки КД в Україні рідко буває фіксованою та визначається “за аркуш”. Зазвичай використовують три підходи:

А) відсоток від вартості проекту/виробу — для металоконструкцій та складного обладнання вартість КД зазвичай становить 2–8 % від загальної вартості реалізації проекту (матеріали + виготовлення). Чим складніший та інноваційніший виріб, тим вищий відсоток;

Б) погодинна оплата (hourly rate) — найпоширеніший метод для науково-дослідних (R&D) проектів: фріланс/початківці — від 350–500 грн/год; досвідчені інженери/КБ — від 800–1500 грн/год; спеціалізовані інжинірингові компанії — від 40–100 дол. США/год (якщо мова про міжнародні стандарти чи складне моделювання);

В) фіксована ціна за вузол — орієнтовні ціни на ринку: просте креслення деталі (тіло обертання, лист) — від 400 до 1200 грн; складний вузол (редуктор, рама з механізмами) — від 15 000 грн до 100 000+ грн; оцифрування паперових креслень у 3D — від 300 грн за просту деталь.

Важливо зауважити, що, якщо потрібна документація “під ключ” для серійного виробництва (з розрахунком прес-форм або штампів),

ціна зростає в рази через необхідність врахування технологічних нюансів.

Ключові проблеми захисту прав ІВ. Захист прав ІВ на продукцію ОПК суттєво відрізняється від цивільного сектору через фактор державної таємниці.

А. Конфлікт “Держава vs розробник”. Постає запитання: хто володіє правами, якщо розробка фінансувалася з бюджету? Проблема полягає в тому, що держава часто прагне отримати всі виключні майнові права ІВ, проте це знижує мотивацію приватних компаній інвестувати власні кошти в науково-дослідні та дослідно-конструкторські роботи (НДДКР), оскільки вони втрачають контроль над своєю технологією. Як наслідок, виникають суперечки під час спроб експорту технології або її використання в цивільних цілях (dual-use).

Б. Проблема “зворотного інжинірингу” (Reverse Engineering). В умовах війни техніка потрапляє до рук ворога. Проблема полягає в тому, що захоплення зразка дає змогу ворогу відтворити КД шляхом сканування та аналізу матеріалів. Юридичний захист (патенти на винаходи) тут не працює, оскільки ворог ігнорує міжнародне право. Рішення полягає в тому, що акцент зміщується з юридичного захисту на технічний (приховування алгоритмів у програмному забезпеченні, використання ноу-хау та специфічних сплавів).

В. Захист у ланцюжках постачання. Сучасна ракета чи дрон складається з компонентів сотень субпідрядників. Ризик полягає в тому, що витік КД на рівні дрібного виробника гайок або плат може розкрити критичні характеристики всього комплексу. Контроль за передачею документації в цифровому вигляді (PLM-системи) стає пріоритетом. PLM-системи (Product Lifecycle Management) — це програмні комплекси для управління життєвим циклом виробу від ідеї та проектування до виробництва, експлуатації та утилізації. Вони інтегрують дані, процеси та людей, створюючи єдине цифрове середовище, що підвищує якість продукції, скорочує час виходу на ринок і знижує витрати.

1. Юридичні механізми охорони ІВ. Для захисту КД зазвичай використовується комбінація трьох правових режимів (табл. 1).

2. Цифровізація як фактор трансформації КД. Сучасний стан сфери КД в Україні характеризується суттєвим відставанням від світових підходів, що проявляється насамперед у рівні цифровізації, стандартизації та правового забезпечення. На відміну від провідних індустріальних країн, де реалізовано повну інтеграцію інженерних процесів на основі зв’язку CAD–PLM–ERP та впроваджено модельно-орієнтований

Юридичні механізми охорони КД

Механізм	Що захищає	Особливість в оборонній сфері
Режим комерційної таємниці (know-how)	Технологічні процеси, склад матеріалів	Найбільш дієвий, оскільки не потребує публічного розкриття (на відміну від патенту)
Авторське право	Самі креслення, схеми, програмний код	Захищає форму вираження, але не саму ідею чи принцип роботи
Патентування	Винаходи та корисні моделі	Часто використовуються "секретні патенти", відомості про які не публікуються у відкритих реєстрах

підхід (model-based definition), в Україні CAD-системи переважно використовуються як допоміжний інструмент для підготовки традиційних креслень, які залишаються головною формою фіксації технічних рішень. Відсутність єдиного стандарту для цифрової КД та невизнання 3D-моделі як юридично значущого джерела технічної інформації зумовлюють збереження документо-орієнтованої парадигми, що фактично віддаляє національну практику від сучасних інженерних підходів на 10–20 років. Додатковим стримувальним чинником є гібридний характер стандартизації, за якого поряд із системою ЄСКД частково застосовуються міжнародні стандарти ISO без їх повної гармонізації, що створює технічні бар'єри та ускладнює участь у глобальних виробничих ланцюгах. Водночас у розвинених країнах діє уніфікована система стандартів (зокрема ISO GPS, ISO 10303 (STEP), ASME Y14), що забезпечує сумісність, інтероперабельність і цифрову безперервність життєвого циклу продукції. Важливою проблемою залишається також правова невизначеність статусу КД в Україні, зокрема щодо визначення її оригіналу та інтеграції до системи управління об'єктами ІВ, тоді як у світовій практиці технічну документацію розглядають як повноцінний ІР-актив, інтегрований у механізми захисту комерційної таємниці, ліцензування та управління знаннями.

У промисловому секторі України зберігається фрагментарність підходів до управління документацією, що залежить від рівня розвитку окремих підприємств і галузей, тоді як глобальні практики ґрунтуються на стандартизованих процедурах управління конфігурацією та життєвим циклом продукції. Особливо критичним є відставання в ОПК, де поєднання застарілих підходів і високого рівня секретності обмежує інтероперабельність із системами країн НАТО, що функціонують відповідно до стандартів STANAG і MIL-STD та використовують цифрові платформи обміну даними. Аналогічний розрив спостеріга-

ється і в освітній сфері, де підготовка інженерів досі зорієнтована на класичне креслення, тоді як у світі домінують підходи systems engineering, model-based engineering та концепції управління життєвим циклом. У результаті українські підприємства змушені адаптувати документацію до вимог кожного окремого ринку, що спричиняє додаткові витрати та знижує конкурентоспроможність.

Так, стандарт ДСТУ В 15.201:2022 визначає загальні вимоги до побудови, змісту, викладення, оформлення, видання та коригування тактико-технічного (технічного) завдання на виконання дослідно-конструкторської роботи (далі — ДКР) чи частини ДКР зі створення (модернізації) виробу ОВТ [11].

Отже, Україна перебуває в стані структурного переходу від нормативно жорсткої, документо-орієнтованої системи до цифрової модельно-орієнтованої парадигми, однак відсутність комплексної державної політики, повної гармонізації стандартів і належного правового забезпечення цифрових інженерних даних формує системні перешкоди для інноваційного розвитку, експорту та інтеграції в глобальні технологічні екосистеми.

3. Проблеми стандартизації та процесної уніфікації. Сфера стандартизації КД в Україні характеризується гібридною моделлю, що поєднує положення ЄСКД із фрагментарно імплементованими міжнародними стандартами ISO, без досягнення повної їх гармонізації. Такий підхід зумовлює нормативну неоднорідність і створює внутрішні суперечності у вимогах до оформлення, структури та обігу технічної документації.

Додатковою особливістю є відсутність уніфікованих практик застосування стандартів на рівні підприємств: у промисловості переважають фрагментарні підходи, що залежать від галузевої специфіки чи внутрішніх регламентів окремих суб'єктів господарювання, зокрема в ОПК і машинобудуванні. У результаті кожне

підприємство фактично формує власну модель роботи з КД, що знижує сумісність даних, ускладнює кооперацію та обмежує масштабування виробничих процесів. На відміну від цього, у провідних індустріальних країнах функціонує уніфікована система стандартизації, що ґрунтується на комплексному застосуванні міжнародних і національно адаптованих стандартів, зокрема ISO GPS (Geometrical Product Specifications), ISO 10303 (STEP) для обміну інженерними даними та ASMEY14 у США. Ці стандарти доповнюються впровадженням таких уніфікованих промислових процесів, як управління конфігурацією (configuration management) та управління життєвим циклом продукції (lifecycle management), що забезпечують цілісність, простежуваність і безперервність цифрового представлення виробу протягом усього його життєвого циклу. Вони інтегровані в глобальні виробничі ланцюги, де стандартизовані формати даних і процедурні підходи забезпечують ефективну взаємодію між усіма учасниками.

Відсутність повної гармонізації української системи стандартів із зазначеними підходами, у поєднанні з низьким рівнем процесної стандартизації на рівні підприємств, призводить до виникнення технічних бар'єрів, необхідності додаткової трансформації документації під час виходу на міжнародні ринки, зниження ефективності міжорганізаційної взаємодії та ускладнення інтеграції українських підприємств у глобальні виробничі та інноваційні екосистеми.

4. Інтероперабельність КД в ОПК. Сфера КД в ОПК України та секторі MilTech значною мірою зберігає риси, успадковані від радянської системи, що виявляється в нормативній замкненості, високому рівні секретності та відсутності уніфікованих підходів до обміну технічною інформацією між підприємствами. Така модель обмежує сумісність рішень, ускладнює кооперацію та стримує масштабування інноваційних розробок. Водночас у країнах НАТО, США та ЄС функціонує стандартизоване середовище, що базується на застосуванні оборонних стандартів, зокрема NATO STANAG і MIL-STD, які забезпечують високий рівень інтероперабельності, уніфікацію вимог до технічної документації та ефективну взаємодію між учасниками оборонних екосистем.

Важливим складником також є використання цифрових платформ обміну даними, що дають змогу інтегрувати процеси розроблення, виробництва та експлуатації в межах єдиного інформаційного простору. У цьому контексті відсутність повної адаптації української системи до зазначених стандартів і підходів формує критичний розрив, що ускладнює інтеграцію

національного ОПК до євроатлантичних оборонних структур, знижує ефективність міжнародної кооперації та обмежує можливості технологічного розвитку.

5. Кодифікація ОВТ — це процес класифікації, ідентифікації та присвоєння номенклатурних номерів (NSN) новим зразкам, що перетворює їх на офіційні “предмети постачання”. Вона упорядковує інформацію про виробника, технічні характеристики та комплектність, уніфікуючи зразки за стандартами НАТО. Новий зразок класифікують, визначають назву, описують характеристики, долучають ці дані до Каталогу предметів постачання та присвоюють номенклатурний номер НАТО (NSN).

Кожен військовий елемент в Україні та НАТО має свій 13-значний номер — NATO Stock Number (NSN). NSN — це уніфікований код, що ідентифікує кожен елемент озброєння, військової техніки чи запчастину — від звичайної кулі до надскладної високотехнологічної ракетної системи. Фактично, це цифрова “інвентарна книга” всього, що може стріляти, літати, ремонтуватися чи перевозити солдата.

Україна набула статусу повноправного члена системи кодифікації НАТО з 2019 року. Станом на 2025 р., окрім країн НАТО до системи кодифікації Альянсу входить 20 країн — повноправних учасниць та 14 країн-учасниць першого рівня [12]. Виріб набуває статусу предмета постачання. Це розширює можливості для його реалізації. Лише кодифікований зразок ОВТ можна обліковувати, списувати, тобто управляти номенклатурою. Варто розділяти поняття кодифікації (тобто присвоєння виробу номенклатурного номера НАТО) та процесу підготовки документів для подання заявки на кодифікацію. Підготовка документів — це завдання виробника.

Ознайомимось з нормативно-правовою базою, що визначає порядок кодифікації нового зразка ОВТ відповідно до номенклатури виробу. Для безпілотних систем (БПЛА, НРК, морські безекіпажні комплекси) та засобів РЕБ тактичного рівня — це постанова Кабінету Міністрів України від 11 листопада 2022 р. № 1275 (зі змінами), для боєприпасів — постанова Кабінету Міністрів України від 16 липня 2025 р. № 902, для інших номенклатур ОВТ (бронетехніка, автотехніка, стрілецька зброя, техніка тилу, тренажери, інженерна техніка тощо) — постанова Кабінету Міністрів України від 25 лютого 2015 р. № 345. Згідно з даними Міністерства оборони (Міноборони) України впродовж 2024 р. було кодифіковано понад 1300 зразків ОВТ. Близько 75 % з них — нові зразки вітчизняного виробництва [13]. У 2025 р. Міноборони України кодифікувало та допустило до експлуатації

понад 1300 нових зразків ОВТ вітчизняного виробництва. Це значне зростання, що перевищує попередні показники на 25 %, з переважанням БПЛА (понад 550) та боеприпасів (понад 270). Міноборони України оновило онлайн-сервіс “Вікно для виробників озброєння та військової техніки”, який спрощує процес кодифікації продукції ОПК. Платформа, доступна за посиланням mil-tech.mod.gov.ua, орієнтована на українських виробників озброєння, боеприпасів, безпілотних систем, засобів РЕБ тощо. Сервіс у доступному форматі інформує про алгоритми підготовки продукції до кодифікації, а також дає змогу подати електронну заявку безпосередньо через сайт. Користувачам доступні шаблони необхідних документів і тематичні роз'яснення щодо особливостей кодифікації окремих видів ОВТ [14].

Після надсилання заявки та додавання пакету документів заявник отримуватиме сповіщення про статус розгляду на електронну пошту. З усіма запитаннями щодо процесу кодифікації продукції оборонного призначення виробники можуть звертатися до Головного управління забезпечення супроводження життєвого циклу ОВТ (електронна адреса для звернень: mdalc@mil.ua). Відтепер уся українська оборонна промисловість виступатиме на світовій арені під єдиним брендом Zbroya. Ідеться про озброєння та загалом українську оборонну індустрію, що відродилася та розвинулася за роки повномасштабного російського вторгнення. Додамо, що в 2025 р. Міноборони України вже уклало контракти з 12 українськими виробниками озброєння в рамках ініціативи “Зброя Перемоги” на суму близько 130 млрд грн [15].

Реформування процедури кодифікації ОВТ. Міноборони України змінило підхід до кодифікації ОВТ, щоб скоротити час від розробки виробу до його постачання в підрозділи ЗСУ. Уряд ухвалив зміни до трьох постанов, які реформують процедури кодифікації та спрощують низку регуляторних вимог. Новий підхід дає змогу розділити технічну оцінку та планування закупівель, що значно прискорює вихід нових рішень на ринок оборонної продукції. *Кодифікація* більше не потребує підтвердження нагальної потреби від держави; виріб може пройти кодифікацію незалежно від поточних планів закупівель. *Технічні умови* затверджує виробник і реєструє їх без погодження державного замовника; виробник несе повну відповідальність за їх зміст. Для *боеприпасів* кодифікація можлива без додаткових демонстраційних випробувань. *Безпілотні системи та засоби РЕБ*: під час закупівлі достатньо сертифіката якості виробника; додаткові процедури держконтролю не застосовуються; відповідальність за якість

повністю покладається на виробника. Міністр оборони М. Федоров зазначив: “Ми відкрили ринки для дронів, РЕБ, НРК, ракетних та інших інноваційних рішень, спростили бюрократію та створили умови для розвитку українських виробників. Саме тому в Україні сформувалися цілі технологічні ринки, яких раніше не існувало. На початку вторгнення в Україні було 7 компаній, які робили дрони, сьогодні — понад 500. РЕБ — було 2 компанії, сьогодні — 200. Приватних компаній, які виробляли ракети, не було зовсім, сьогодні — більш ніж 20. НРК — було 0 компаній, стало — понад 100” [16].

Так, 7 березня 2025 р. Уряд підтримав постанову “Деякі питання масштабування виробництва озброєння та військової техніки”. Це надало можливість виробникам ОПК передавати КД підприємствам усіх форм власності. Фактично, це знімає державну монополію на ІВ на зразки ОВТ, які були розроблені на замовлення держзамовника і вже виготовляються серійно. Зазначена постанова спрямована на масштабування українського виробництва ОВТ, що надає можливість більшою мірою забезпечити потребу Сил оборони в ОВТ силами державних оборонних підприємств.

Кейс: вплив кодифікації на виконання державних контрактів у сфері ОПК. Практичним підтвердженням трансформації ролі кодифікації в системі ОПК України є кейс виконання державного контракту на надання послуг оборонного призначення, пов'язаних із розробленням та інтеграцією мобільних комплексів РЕБ тактичного рівня. На момент укладення контракту нормативне регулювання не передбачало обов'язкової процедури кодифікації таких виробів, що відповідало загальній практиці виконання оборонних замовлень у спрощеному режимі воєнного стану. Однак подальші зміни законодавства, зокрема внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України № 1275 (у редакції № 1450 від 20 грудня 2024 р.), запровадили обов'язковість кодифікації безпілотних систем і засобів РЕБ як передумову їх державного приймання.

Унаслідок цього кодифікація з інструменту логістичної ідентифікації перетворилася на юридично значущий етап введення продукції в обіг, без проходження якого неможливе підписання актів приймання-передачі та завершення виконання контракту. Вироби, що не отримали номенклатурного номера (NATO Stock Number), фактично не можуть бути включені до системи забезпечення та експлуатації, що блокує їх використання за призначенням. Це свідчить про функціональне розширення інституту кодифікації — від технічної процедури до елемента

регуляторного контролю доступу продукції до оборонного ринку.

Зазначені зміни мали безпосередній вплив на правовий режим виконання контракту, оскільки створили для виконавця новий обов'язковий етап робіт, не передбачений умовами договору. Процедура кодифікації включала розроблення технічних умов, проведення багаторівневих випробувань, погодження документації з уповноваженими органами та проходження експертного розгляду, що об'єктивно збільшило тривалість виконання зобов'язань. Як наслідок, виникла ситуація, коли виконання договору у початково визначені строки стало неможливим з причин, що не залежать від волі сторін. У правовому вимірі це дає змогу розглядати кодифікацію як фактор істотної зміни обставин у розумінні ст. 652 Цивільного кодексу України, оскільки вона:

- 1) не існувала як обов'язкова вимога на момент укладення договору;
- 2) була запроваджена внаслідок змін нормативного регулювання;
- 3) істотно вплинула на строки та обсяг виконання зобов'язань;
- 4) не могла бути усунута чи обійдена виконавцем.

Додатковим ускладнювальним чинником у досліджуваному кейсі стали наслідки бойових дій, що спричинили пошкодження частини обладнання під час його зберігання на території військової частини, що ще більше підкреслює залежність виконання оборонних контрактів від зовнішніх, непередбачуваних обставин.

Отож, розглянутий кейс демонструє, що кодифікація в сучасних умовах виконує функцію інституційного механізму легітимації технічних рішень у сфері оборонних закупівель, а також є регуляторним "фільтром" доступу продукції до експлуатації. Її нормативна динаміка здатна безпосередньо впливати на стабільність господарських правовідносин, трансформуючи баланс прав та обов'язків сторін і формуючи нові виклики для системи управління ІВ і КД в ОПК України.

6. КД у міжнародній торгівлі та експорті.

У сфері експорту КД є особливим об'єктом, що поєднує ознаки технології, ноу-хау та об'єкта державного контролю. Її передача регулюється нормами експортного контролю та міжнародними режимами, зокрема Вассенаарськими домовленостями (міжнародний неформальний режим експортного контролю, започаткований у 1995 р.).

У сфері комерціалізації та експорту продукції оборонного та подвійного призначення Україна стикається з системними обмежен-

нями, пов'язаними з відсутністю повної стандартизації КД та її невідповідністю міжнародним вимогам. На практиці це призводить до необхідності адаптації технічної документації до вимог кожного окремого ринку або замовника, що супроводжується додатковими витратами, часовими затримками та підвищеними транзакційними ризиками. Натомість у розвинених країнах стандартизація інженерної документації забезпечує її універсальність і сумісність, що дає змогу виробникам ефективно інтегруватися в глобальні виробничі та логістичні ланцюги без необхідності суттєвих модифікацій документаційної бази.

Особливо складним і регламентованим елементом експортної діяльності є передача КД у межах міжнародних контрактів, оскільки вона розглядається не лише як супровід товару, а і як носій критичних технологій і ноу-хау. У цій площині перетинаються режими національної безпеки, експортного контролю та правової охорони ІВ. Залежно від мети співпраці, передача КД може здійснюватися у двох ключових форматах: у вигляді обмеженого пакета документації для експлуатації, обслуговування та ремонту виробу, або у формі повного трансферу технологій через ліцензію на виробництво, що передбачає передачу повного комплексу робочої конструкторської документації, включаючи креслення, специфікації та технологічні процеси.

Ключовим бар'єром у цій сфері є складна система державного експортного контролю, відповідно до якої передача КД кваліфікується як передача технологій або технічної допомоги. Це передбачає проведення ідентифікації об'єкта експорту на предмет його належності до міжнародних контрольних режимів, зокрема Вассенаарських домовленостей, а також отримання відповідного дозволу від уповноважених органів, зазвичай на підставі сертифіката кінцевого споживача. Додатковим викликом є оцінювання вартості КД як нематеріального активу (НМА) [17]. У практиці ОПК часто відсутні уніфіковані підходи до оцінки прав ІВ, що призводить до заниження вартості КД і її фактичної передачі як супутнього елемента до матеріальної продукції, що є економічно не вигідним як для держави, так і для розробника.

Окремим складником є режим секретності та процедура "очищення" документації перед її передачею іноземному замовнику. Така процедура передбачає видалення або модифікацію елементів, що становлять державну таємницю (зокрема алгоритмів, спеціальних матеріалів або технічних рішень), а також можливе розсекречування інформації на підставі рішень уповноважених органів або міжнародних угод про

взаємний захист секретної інформації. У результаті формується компромісна модель передачі, що одночасно забезпечує експортні інтереси та обмежує поширення критичних технологій.

Таким чином, у порівнянні зі світовою практикою, де стандартизація та уніфікація документації сприяють спрощенню виходу на міжнародні ринки, українська модель характеризується високим рівнем регуляторної складності, фрагментарністю підходів до оцінки ІВ та значними перешкодами щодо передачі технологій, що стримує розвиток експорту та знижує ефективність комерціалізації результатів інженерної діяльності.

7. Інтелектуальна власність у структурі КД.

7.1. Конструкторська документація як об'єкт ІВ і нематеріальний актив. Охорона КД передбачає юридичне закріплення прав (патенти, ноу-хау, режим комерційної таємниці), технічні заходи безпеки (шифрування, права доступу в PDM/PLM-системах), контроль передачі підрядникам і відповідність стандартам, гарантуючи захист від крадіжки, витоків і помилок під час виробництва. Це забезпечує цілісність дизайну, конструкції, безпеку та виключні права.

Нині захист КД в оборонній сфері стикається з проблемами незаконного копіювання, ризиками витоків даних, складнощами розмежування прав між державою та розробником і порушеннями заборони передачі КД третім особам. Ключові виклики включають забезпечення режиму секретності, контроль авторського супроводу та захист НМА.

Попри поширену позицію окремих суб'єктів ОПК про те, що КД не є об'єктом права ІВ, її змістовна структура охоплює результати інтелектуальної діяльності (креслення, схеми, технічні рішення), які підпадають під охорону авторського права, патентного права або режиму ноу-хау.

7.2. Системні проблеми правового режиму та управління КД. Варто зупинитися на головних проблемах і викликах. Невизначеність правового статусу та власності полягає в тому, що часто інновації створюються під час неформальної співпраці без належного оформлення договорів. Це ускладнює визначення творчого внеску та встановлення того, кому належать права — державі, приватному розробнику чи окремому винахіднику-військовослужбовцю. Варто зауважити низький рівень патентування через швидкість зміни життєвих циклів: воєнні інновації вимагають швидкого впровадження, через що розробники частіше покладаються на режим *комерційної таємниці (know-how)*, аніж на тривалий процес патентування. Це створює

ризики під час міжнародного партнерства. Також є ризики під час передачі документації: існує проблема захисту КД у процесі залучення співвиконавців або зміни власників підприємств. Законодавство встановлює суворі обмеження, зокрема заборону передачі КД третім особам (окрім співвиконавців) навіть у разі ліквідації чи приватизації суб'єкта господарювання. Інвентаризація об'єктів ІВ: Міноборони України лише з 2024 р. розпочало масштабну інвентаризацію об'єктів ІВ, щоб систематизувати права на винаходи, корисні моделі та промислові зразки.

Про важливість КД і недоліки в цій сфері свідчать практичні кейси [18]. **Безоплатна передача КД.** До складу Державного концерну “Укроборонпром” входять численні конструкторські бюро (КБ) у галузях ракетобудування, авіабудування, суднобудування, бронетехніки, артилерії тощо. Такі КБ та інші державні підприємства ОПК володіють НМА — унікальною КД, що перебуває під грифом “для службового користування” (ДСК) або становить державну чи комерційну таємницю. Водночас хронічне недофінансування державних підприємств ОПК у попередні роки призвело до того, що така документація вчасно не була оцифрована та захищена сучасними системами онлайн- та офлайн-безпеки. Як наслідок, значна частина ІВ була втрачена, стала об'єктом зазіхань приватних структур та іноземних розвідок.

Ось один із характерних прикладів. Державне підприємство “Запорізьке машинобудівне КБ «Прогрес» ім. академіка О. Г. Івченка” спеціалізується на проектуванні, виготовленні, сертифікації, ремонті газотурбінних двигунів авіаційного та промислового застосування. Головним замовником КБ є приватне акціонерне товариство “Мотор Січ”, що виробляє авіаційні двигуни та газотурбінні установки. Історично з радянських часів обидва підприємства технологічно взаємопов'язані. Останніми роками порушувалося питання щодо їхнього об'єднання. Натомість Державний концерн “Укроборонпром” встановив наявність реальної загрози втрати державою майнових прав на об'єкти права ІВ від співпраці ДП “Івченко-Прогрес” з ПАТ “Мотор Січ”. Так, протягом 2014–2015 рр. на підставі укладеної з ПАТ “Мотор Січ” угоди про співробітництво, ДП “Івченко-Прогрес” безкоштовно здійснювало передачу приватному товариству нематеріальні активи (НМА), які є ІВ державного підприємства. Зокрема КД на двигуни АІ-222-25 та АІ-222К-25 у складі комплектів врахованих дублікатів було передано у використання на 60 років без укладення ліцензійної угоди на отримання роялті. Протягом 2015–2016 рр. на аналогічних умовах і без укладення ліцензійних

угод ДП “Івченко-Прогрес” уклало ще дві додаткові угоди до зазначеного договору про співробітництво з метою розроблення та передачі КД на двигуни AI-450 та AI-322 у складі комплектів врахованих дублікатів у використанні ПАТ “Мотор Січ” на 60 років. Про орієнтовний розмір завданих ДП збитків від такої співпраці з ПАТ “Мотор Січ” може свідчити приклад укладення ДП “Івченко-Прогрес” ліцензійної угоди від 2001 р. з Федеральним підприємством “Салют” (Російська Федерація) на надання невиключної ліцензії на право виробництва, експлуатації та ремонту двигуна AI-222-25, за якою передбачено отримання підприємством роялті в розмірі 1 млн дол. США як одноразового платежу за технічну документацію та надання технічної допомоги в період освоєння ліцензійного продукту.

7.3. Кейс: втрата ІВ та корупційні ризики в ОПК. Наведемо приклад із матеріалів служби безпеки ДК “Укроборонпром” [18]. Рекомендації Національного агентства з питань запобігання корупції (НАЗК) передбачають такі кроки: Кабінету Міністрів України розробити та затвердити порядок управління правами на ІВ в ОПК. Державній аудиторській службі України організувати контроль за процесом організації захисту КД на всіх підприємствах “Укроборонпрому”. ДК “Укроборонпром” завершити формування єдиного реєстру КД усіх видів ОВТ. Серед наслідків виявлено втрату ІВ в ОПК через такі правопорушення, як-от: 1) зловживання владою або службовим становищем (ст. 364 КК України); 2) привласнення, розтрата майна або заволодіння ним шляхом зловживання службовим становищем (ст. 191 КК України)).

Стратегічні корупційні ризики, виявлені з використанням антикорупційного чек-листа. Зазначимо, що антикорупційний чек-лист — це інструмент (контрольний список) для швидкого виявлення корупційних ризиків, перевірки документів, контрагентів і дій на відповідність антикорупційним нормам. Він допомагає запобігти зловживанням, забезпечує прозорість рішень і мінімізує правові й репутаційні втрати. Головні характеристики антикорупційного чек-листа: призначення, що передбачає своєчасне виявлення чинників, що створюють умови для корупції; сфера застосування, що охоплює аналіз договорів, перевірку бізнес-партнерів (due diligence), оцінювання управлінських рішень, тендерні процедури; склад, а саме — перелік конкретних запитань або індикаторів ризику, які потребують відповіді “так”/“ні” або перевірки.

Окремо наведемо антикорупційний чек-лист: запровадити автоматичну систему аналізу ризиків угод про передачу КД; провести моніторинг чинних угод про передачу КД на предмет

умов оплати; забезпечити систему захисту прав учасників Концерну на ІВ в ОПК. Джерелами ризику в цьому контексті є: відсутність порядку управління правами на ІВ в ОПК; відсутність єдиного реєстру КД усіх видів ОВТ; відсутність єдиного внутрішнього контролю за рішеннями керівництва держпідприємства щодо розпорядження ІВ; індивідуальна недоброчесність посадових осіб підприємств/акціонерних товариств. Рівень корупційного ризику є високим.

Попри виявлені системні недоліки, зловживання та надання НАЗК відповідних рекомендацій щодо їхнього усунення, керівництво ДК “Укроборонпром” не визнало, що НДР, технологія та КД є об’єктами права ІВ. Позиція керівництва з цього приводу викладена у листі від 03 грудня 2022 р. “Щодо висловлення позиції до проекту постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Державної антикорупційної програми на 2023–2025 роки»” до НАЗК. Наведемо її дослівно з відповідними коментарями: “Варто зауважити, що:

- **науково-дослідні роботи не є об’єктами права інтелектуальної власності** в розумінні спеціального законодавства, вони є процесом проведення досліджень, у результаті чого потенційно може бути створено об’єкт інтелектуальної власності, а інколи може бути отримано негативний результат;
- результати інтелектуальної діяльності та технології військового, спеціального та подвійного призначення становлять сукупність систематизованих наукових знань, технічних, організаційних та інших рішень про перелік, строк, порядок і послідовність виконання операцій, процесу виробництва та/або реалізації та зберігання продукції, надання послуг. Об’єкти права інтелектуальної власності можуть бути складовою технології, проте **сама технологія не є об’єктом інтелектуальної власності**;
- **конструкторська документація також не є об’єктом права інтелектуальної власності** в розумінні спеціального законодавства. Це матеріальні носії інформації, в яких зафіксовано результати науково-дослідних або дослідно-конструкторських робіт. Фізичне володіння матеріальним носієм інформації не означає володіння майновими правами інтелектуальної власності на нього”.

Таке розуміння норм права ІВ — класичний випадок, що відповідає латинському вислову “Scire leges non hoc est verba earum tenere, sed vim ac potestatem” (укр. — “знати текст закону не означає розуміти його зміст”).

Адже не викликає сумніву, що науково-дослідні роботи (НДР) є об’єктами авторського

права. Згідно з ст. 8 Закону України “Про авторське право і суміжні права” об'єктами авторського права є твори в галузі науки, літератури та мистецтва, а саме: ілюстрації, карти, плани, *креслення, ескізи*, пластичні твори, що стосуються географії, геології, топографії, *техніки*, архітектури та інших сфер діяльності. ДСТУ 3321:2003 “Система конструкторської документації. Терміни та визначення основних понять” дає більш розгорнутий перелік видів конструкторських графічних документів: *кресленик* — графічний конструкторський документ, що містить зображення виробу, визначає його конструкцію та містить дані, згідно з якими розробляють, виготовляють, контролюють, монтують, експлуатують та ремонтують виріб. *Креслення* — процес створення кресленика. Варто зауважити, що розрізняють кресленики деталі, загального вигляду, габаритний, монтажний, фотокресленик, ескізний конструкторський документ, *ескіз, схема* (структурна, функціональна, принципова, загальна) тощо [9].

Технічні умови (ТУ) — це нормативний документ, що встановлює технічні вимоги, яким повинна відповідати продукція, процес або послуга, та визначає процедури, за допомогою яких можуть бути встановлені чи дотримані такі вимоги (п. 22 ст. 1 Закону України “Про стандартизацію”). *Нормативний документ* — це документ, що встановлює правила, настанови чи характеристики щодо діяльності або її результатів (п. 14 ст. 1 Закону України “Про стандартизацію”). Відповідно до п. 3.1 ДСТУ 1.3:2004², ТУ — це нормативний документ, що встановлює технічні вимоги, яким мають відповідати продукція, процеси та послуги. ТУ встановлюють вимоги до продукції, призначеної для самостійного постачання (виконання, надавання) і регулюють відносини між виробником (постачальником) та споживачем (користувачем). ТУ можуть бути *невіддільною частиною комплексу конструкторської, технологічної або іншої технічної документації* на продукцію або окремим документом. Причому в п. 3.10 ДСТУ 1.3:2004 зазначено, що право власності на ТУ належить тим публічним господарюванням, на кошти яких створено чи яким це право передано в порядку, встановленому законодавством. За згодою власника ТУ дозволено використовувати іншим суб'єктам господарювання.

Судова практика загалом виходить з того, що ТУ є документами технічного характеру, що встановлює технічні вимоги, яким мають відповідати продукція, процеси та послуги, та, за наявності передбачених законодавством підстав, можуть бути визнані об'єктом авторського права. Правова позиція щодо

можливості віднесення ТУ до об'єктів авторського права викладена в низці постанов ВГСУ, зокрема від 20 вересня 2016 р. у справі № 910/29402/15 (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/61478352>), від 23 грудня 2014 р. у справі № 910/26167(10/155-10-4437) (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/41997003>), від 24 травня 2011 р. у справі № 9/318-10(2/48-09) (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/16283155>), від 23 вересня 2008 р. у справі № 25/293-07 (<http://reyestr.court.gov.ua/Review/2111793>) тощо. ТУ позиціонуються як об'єкт права ІВ. Стосовно цього об'єкта можуть виникати правовідносини щодо надання ліцензії на використання ТУ та передачі прав на них [19]. Відповідно до ст. 1 Закону України “Про охорону прав на винаходи і корисні моделі” винахід (корисна модель) — результат інтелектуальної діяльності людини у будь-якій сфері *технології*.

Охорона ІВ для розробників оборонних технологій — це критично важливий елемент забезпечення національної безпеки та захисту інновацій. Вона запобігає витоку секретних даних і дає змогу комерціалізувати розробки. Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій розробив докладну Пам'ятку з питань охорони та захисту інтелектуальної власності для розробників товарів оборонного призначення [20].

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрощук Г. О. Інтелектуальна власність в оборонній промисловості: стан, тенденції, проблеми та шляхи розв'язання / Г. О. Андрощук // Часопис Київського університету права. — 2025. — № 2. — С. 113–122. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.2.2025.17>.
2. Андрощук Г. О. Управління інтелектуальною власністю в оборонно-промисловому комплексі / Г. О. Андрощук, В. С. Хвостенко // Інформація і право. — 2026. — №1 (56). — С. 107–127. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2026.1\(56\)](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2026.1(56)).
3. Муравський А. Шмигаль розповів про безпроцентне зростання спроможностей українського ОПК [Електронний ресурс] / А. Муравський // Економічна правда. — 9 січня 2026. — Режим доступу: <https://pravda.com.ua/biznes/shmigal-rozpozviv-pro-bezprecedentne-zrostannya-spromozhnostey-ukrajinskogo-opk-816351/>.
4. Основи технічної документації [Електронний ресурс]: навч. посіб. для студентів технічних спеціальностей / Т. В. Терлецький, О. Л. Кайдик, А. А. Ткачук, О. Ю. Речун; за заг. ред. Т. В. Терлецького. — Луцьк : ІВВ Луцького НТУ, 2021. — 126 с. — Режим доступу: <https://surl.li/phhagu>.
5. Капіца Ю. М. Права інтелектуальної власності у договорах наукових установ на виконання досліджень та розробок [Електронний ресурс] / Ю. М. Капіца, К. С. Шахбазян, Д. С. Махновський; за ред. Ю. М. Капіци. — Київ : Академперіодика, 2024. — 460 с. — Режим доступу: E-Book-Prava_int_vlasnosti.
6. Гевко Б. М. Управління процесом розробки і освоєння виробництва нових виробів: підручник /

- Б. М. Гевко, І. Б. Гевко. — Тернопіль : ТНТУ ім. І. Пулюя, 2015. — 200 с. — Режим доступу: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/123456789/16691>.
7. *Щербина В. Ю.* Методологія проектування [Електронний ресурс] : конспект лекцій / В. Ю. Щербина. — Київ : НТУУ “Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського”, 2018. — С. 8–13. — Режим доступу: <https://surl.li/auwxnm>.
 8. *Андрощук Г. О.* Інноваційні адитивні технології 3D-друку: економіко-правові аспекти регулювання / Г. О. Андрощук; НАПрН України, НДІ інтелект. власності. — Київ : Інтерсервіс, 2018. — 99 с.
 9. Система конструкторської документації. Терміни та визначення основних понять [Електронний ресурс] : Національний стандарт України ДСТУ 3321:2003 . — Київ : Держспоживстандарт України, 2005. — 51 с. — Режим доступу: <https://www.tsatu.edu.ua/ettp/wp-content/uploads/sites/25/3-dstu-33212003.pdf>.
 10. *Ванін В. В.* Оформлення конструкторської документації : навч. посіб. / В. В. Ванін, А. В. Блюк, Г. О. Гнітецька. — Київ : Каравела, 2023. — 200 с.
 11. ДСТУ В 15.201:2022. Система керування життєвим циклом озброєння та військової техніки. Тактико-технічне (технічне) завдання на виконання дослідно-конструкторської роботи. Загальні вимоги до побудови, змісту, викладення, оформлення, видання та коригування. Зміна № 1 (ІПС № 3-2025) [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://online.budstandart.com/ua/catalog/doc-page.html?id_doc=114785.
 12. *Рочняк В.* Як кодифікують зброю в країнах НАТО та Україні [Електронний ресурс] / В. Рочняк // Міністерства оборони України. — 29 липня 2025. — Режим доступу: <https://mod.gov.ua/explanation/yak-kodifikuyut-zbroyu-v-krayinah-nato-ta-ukrayini>.
 13. *Свідерська Я.* Як кодифікувати свою військову розробку? Покрокова інструкція для виробників. [Електронний ресурс] Я. Свідерська // Економічна правда. — 6 січня 2025. — Режим доступу: <https://pravda.com.ua/experts/yak-kodifikuvati-svoyu-viyskovu-rozrobku-pokroкова-instrukciya-dlya-virobnikiv-801623/>.
 14. *Покотило О.* Міноборони оновило онлайн-сервіс кодифікації озброєння: відповіді на поширені питання виробників [Електронний ресурс] / О. Покотило // DEFENDER MEDIA. — 10.06.2025. — Режим доступу: <https://thedefender.media/uk/2025/06/mod-updated-developers-platform/>.
 15. *Опенько О.* В 2025 році кодифіковано понад 350 зразків техніки: скільки вироблено в Україні [Електронний ресурс] / О. Опенько // Delo.ua. — 1 квітня 2025. — Режим доступу: <https://delo.ua/news/u-2025-roc-i-kodifikovano-ponad-350-novix-zrazkiv-viiskovoyi-tehniki-87-z-yakix-vitciznyanogo-virobnictva-444059/>.
 16. Міноборони спростили кодифікацію озброєння та пришвидшили постачання нових розробок до армії [Електронний ресурс] // Юридична газета. — 2 березня 2026. — Режим доступу: <https://jur-gazeta.com/golovna/minoboroni-sprostili-kodifikaciyu-ozbroennya-ta-prishvidshili-postachannya-novih-rozrobok-do-armiyi.html>.
 17. *Андрощук Г. О.* Інтелектуальна власність у науково-технічній сфері: методи та принципи вартісної оцінки [Електронний ресурс] : монографія / Г. О. Андрощук, С. А. Давимука. — Київ : Парламентське видавництво, 2014. — 304 с. — Режим доступу: <https://librarygo.lpnu.ua/?elbook=intelektualna-vlasnist-u-naukovovo-tehnichnij-sferi-metody-ta-prynczupy-vartisnoyi-oczninky>.
 18. ТОП-15 корупційних ризиків в управлінні підприємствами ДК “УКРОБОРОНПРОМ” та шляхи їх подолання. Стратегічний аналіз корупційних ризиків [Електронний ресурс] // Національне агентство з питань запобігання корупції. — 2021. — 44 с. — Режим доступу: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/NAZK-1.pdf>.
 19. *Канарьова Н.* Технічні умови як об’єкт авторського права [Електронний ресурс] / Н. Канарьова // Дебет-кредит. — 2018. — № 33. — Режим доступу: <https://online.dtkk.ua/2018/33/56796>.
 20. Памятка з питань охорони та захисту інтелектуальної власності для розробників товарів оборонного призначення [Електронний ресурс] // Український національний офіс інтелектуальної власності та інновацій (УКРНОІВІ). — 2025. — 20 с. — Режим доступу: https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2025/05/IP_pamiatka-rozrobnykam-tovariv-oboronnoho-pryznachennia-web.pdf.
 21. *Андрощук Г. О.* Інститут секретних винаходів як фактор забезпечення національної безпеки [Електронний ресурс] / Г. О. Андрощук // Наука та наукознавство. — 2020. — № 4. — С. 24–43. — Режим доступу: <http://jnas.nbuv.gov.ua/article/UJRN-0001201766>.
 22. *Андрощук Г. О.* Інститут секретних винаходів у забезпеченні національної безпеки держави: проблемні питання / Г. О. Андрощук, Я. В. Копил // Інформація і право. — 2023. — № 2 (45). — С. 172–185. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.2\(45\).282338](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.2(45).282338).
 23. *Андрощук Г. О.* Секретні винаходи: проблеми експертизи заявок / Г. О. Андрощук // Наука, технології, інновації. — 2025. — № 1. — С. 79–93. DOI: <http://doi.org/10.35668/2520-6524-2025-1-09>.
 24. *Пагулич Р.* Як працюють захоплені військові заводи під контролем угруповань “ЛНР” та “ДНР”? [Електронний ресурс] / Р. Пагулич, Є. Головін // Радіо “Свобода”. — 8 жовтня 2018 р. — Режим доступу: <https://www.radiosvoboda.org/a/29530434.html>.
 25. *Шинко А.* “Кольчуга”: приватна компанія розробила свою версію станції [Електронний ресурс] / А. Шинко // Ukrainian Military Pages. — 16 жовтня 2019. — Режим доступу: <https://www.ukrmilitary.com/2019/10/kolchuga.html>.
 26. *Андрощук Г.* Вирок Верховного Суду України китайському шпигуну-науковцю: 10 років позбавлення волі [Електронний ресурс] / Г. Андрощук // Юридична газета. — 4 вересня 2020. — Режим доступу: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/inshe/virok-verhovnogo-sudu-ukrayinikitayskomu-shpigununaukovcyu-10-rokiv-rozbavlennya-voli.html>.
 27. “Купував за \$1 млн секретні дані”. В Україні тюремний термін отримав агент іноземної розвідки [Електронний ресурс] // НВ Україна. — 4 листопада 2025. — Режим доступу: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/shpigunstvo-v-oboronnomusektori-v-ukrajini-do-uv-yaznennya-zasudil-agenta-inozemnoji-rozvidki-50557762.html>.
 28. Про затвердження політики управління інтелектуальною власністю в оборонно-промисловому комплексі України [Електронний ресурс] : розпорядження Кабінету Міністрів України від 10 квіт. 2026 р. № 342-р. — Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/342-2026-%D1%80#Text>.

REFERENCES

- Androshchuk, H. O. (2025). Intelektualna vlasnist v oboronni promyslovosti: stan, tendentsii, problemy ta shliakhy rozv'iazannia [Intellectual property in the Defense Industry: Status, Trends, Problems and Solutions]. *Chasopys Kyivskoho universytetu prava* [Law Review of Kyiv University of Law], 2, 113-122. DOI: <https://doi.org/10.36695/2219-5521.2.2025.17> [in Ukr.].
- Androshchuk, H. O. & Khvostenko V. S. (2026). Upravlinnia intelektualnoiu vlasnistiu v oboronno-promyslovomu kompleksi [Intellectual property management in the defense-industrial complex]. *Informatsiia i pravo* [Information and law], 1 (56), 107-127. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2026.1\(56\)](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2026.1(56)) [in Ukr.].
- Muravskiy, A. (January 9, 2026). Shmyhal rozpoviv pro bezprotsentne zrostannia spromozhnostei ukrainskoho OPK [Shmyhal spoke about the interest-free growth of the capabilities of the Ukrainian Defense Industry]. *Economic Truth*. Retrieved from: <https://epravda.com.ua/biznes/shmigal-rozpoviv-pro-bezprecedentne-zrostannya-spromozhnostey-ukrajinskogo-opk-816351/> [in Ukr.].
- Terlets'kyi, T. V., Kaidyk, O. L., Tkachuk, A. A., & Rechun, O. Iu.; Terlets'kyi, T. V. (Eds.) (2021). Osnovy tekhnichnoi dokumentatsii: Navchalnyi posibnyk dlia studentiv tekhnichnykh spetsialnostei [Fundamentals of Technical Documentation: A textbook for students of technical specialties]. Luts'k, 126 p. Retrieved from: <https://surl.li/phhagu> [in Ukr.].
- Kapitsa, Yu. M., Shakhbazian, K. S., & Makhnovskiy, D. S.; Kapitsa, Yu. M. (Eds.). (2024). Prava intelektualnoi vlasnosti u dohovorakh naukovykh ustanov na vykonannia doslidzhen ta rozrobok [Intellectual property rights in contracts between scientific institutions for the performance of research and development]. Kyiv, 460 p. Retrieved from: E-Book-Prava_int_vlasnosti [in Ukr.].
- Hevko, B. M., & Hevko, I. B. (2015). Upravlinnia protsesom rozrobky i osvoiennia vyrobnytstva novykh vyrobiv [Managing the process of developing and mastering the production of new products]. Ternopil, 200 p. Retrieved from: <https://elartu.tntu.edu.ua/handle/123456789/16691> [in Ukr.].
- Shcherbyna, V. Yu. (2018). Metodolohiia proektuvannia [Design methodology: lecture notes]. Kyiv, 8-13. Retrieved from: <https://surl.li/auwxnm>. [in Ukr.].
- Androshchuk, H. O. (2018). Innovatsiini adytyvni tekhnolohii 3D-druku: ekonomiko-pravovi aspekty rehuliuвання [Innovative additive 3D printing technologies: economic and legal aspects of regulation]. Kyiv, 99 p. [in Ukr.].
- DSTU3321: 2003 (2005). Systema konstruktorskoj dokumentatsii. Terminy ta vyznachennia osnovnykh poniat. [Design documentation system. Terms and definitions of basic concepts]. Kyiv, 51 p. Retrieved from: <https://www.tsatu.edu.ua/ettp/wp-content/uploads/sites/25/3-dstu-33212003.pdf> [in Ukr.].
- Vanin, V. V., Bliok, A. V., & Hnitska, H. O. (2023). Ofornlennia konstruktorskoj dokumentatsii [Design documentation preparation]. Kyiv, 200 p. [in Ukr.].
- DSTU V 15.201:2022. Systema keruvannia zhytievym tsyklom ozbroiennia ta viiskovoi tekhniki. Taktyko-tekhnichne (tekhnichne) zavdannia na vykonannia doslidno-konstruktorskoj roboty. Zahalni vymohy do pobudovy, zmistu, vykladennia, ofornlennia, vydannia ta koryhuvannia. Zmina № 1 (IPS № 3-2025) [DSTU V 15.201:2022. Life cycle management system for weapons and military equipment. Tactical and technical (technical) task for the performance of research and development work. General requirements for construction, content, presentation, design, publication and correction. Amendment No. 1 (IPS No. 3-2025)]. Retrieved from: https://online.budstandart.com.ua/catalog/doc-page.html?id_doc=114785 [in Ukr.].
- Rochniak, V. (July 29, 2025). Yak kodyfikuiut zbroiu v krainakh NATO ta Ukraini [How weapons are codified in NATO countries and Ukraine]. *Ministerstvo oborony Ukrainy*. Retrieved from: <https://mod.gov.ua/explanation/yak-kodyfikuyut-zbroiu-v-krayinah-nato-ta-ukrayini> [in Ukr.].
- Sviderska, Ya. (January 6, 2025). Yak kodyfikuvaty svoiu viiskovu rozrobku? Pokrokovyia instruktsiia dlia vyrobnykiv [How to codify your military development? A step-by-step guide for manufacturers]. *Economic Truth*. Retrieved from: <https://epravda.com.ua/experts/yak-kodyfikuvati-svoiu-viiskovu-rozrobku-pokrokovyia-instrukciya-dlya-virobnikiv-801623/> [in Ukr.].
- Pokotylo, O. (June 10, 2025). Minoborony onovlyo onlain-servis kodyfikatsii ozbroiennia: vidpovidi na poshyreni pytannia vyrobnykiv [The Ministry of Defense has updated the online service for weapons codification: answers to frequently asked questions from manufacturers]. *DEFENDER MEDIA*. Retrieved from: <https://thedefender.media/uk/2025/06/mod-updated-developers-platform/> [in Ukr.].
- Openko, O. (April 1, 2025). V 2025 rotsi kodyfikovano ponad 350 zrazkiv tekhniki: skilky vyroblo v Ukraini [In 2025, more than 350 types of equipment were codified: how many were produced in Ukraine]. *Delo.ua*. Retrieved from: <https://delo.ua/news/u-2025-roci-kodyfikovano-ponad-350-novix-zrazkiv-viiskovoyi-tekhniki-87-z-yakix-vitcznyanogovirobnictva-444059/> [in Ukr.].
- (2026). Minoborony sprostyly kodyfikatsiiu ozbroiennia ta pryshvydshyly postachannia novykh rozrobok do armii [The Ministry of Defense simplified the codification of weapons and accelerated the supply of new developments to the army]. *Yurydychna hazeta* [Legal newspaper], March 2. Retrieved from: <https://yur-gazeta.com/golovna/minoborony-sprostili-kodyfikaciyu-ozbroennya-ta-prishvidshili-postachannya-novih-rozrobok-doparmiyi.html> [in Ukr.].
- Androshchuk, H. O., & Davymuka, S. A. (2014). Intelektualna vlasnist u naukovy-tekhnichnij sferi: metody ta pryntsyipy vartisnoi otsinky [Intellectual property in the scientific and technical sphere: methods and principles of valuation]. Kyiv, 304 p. Retrieved from: <https://librarygo.lpnu.ua/?elbook=intelektualnavlasnist-u-naukovy-tekhnichnij-sferi-metody-ta-pryncypy-vartisnoui-ocinky> [in Ukr.].
- (2021). TOP-15 koruptsiinykh ryzykiv v upravlinnia pidpriemstvamy DK "UKROBORONPROM" ta shliakhy yikh podolannia. Stratehichnyi analiz koruptsiinykh ryzykiv [TOP-15 corruption risks in the management of enterprises of the State Enterprise "UKROBORONPROM" and ways to overcome them. Strategic analysis of corruption risks]. *Natsionalne ahentstvo z pytan zapobihannia koruptsii*. 44 p. Retrieved from: <https://nazk.gov.ua/wp-content/uploads/2021/11/NAZK-1.pdf> [in Ukr.].
- Kanarova, N. (2018). Tekhnichni umovy yak ob'iekt avtorskoho prava [Technical specifications as an object of copyright]. *Debet-kredyt* [Debit-credit], 33. Retrieved from: <https://online.dtkk.ua/2018/33/56796> [in Ukr.].
- (2025). Pamiatka z pytan okhorony ta zakhystu intelektualnoi vlasnosti dlia rozrobnykiv tovariv oboronnoho pryznachennia [Memorandum on the

- protection and enforcement of intellectual property for developers of defense products]. *Ukrainskyi natsionalnyi ofis intelektualnoi vlasnosti ta innovatsii*. 20 p. Retrieved from: https://nipo.gov.ua/wp-content/uploads/2025/05/IP_pamiatka_rozrobnykam_tovariv_oboronnoho_pryznachennia-web.pdf [in Ukr.].
21. Androshchuk, H. O. (2020). Instytut sekretnykh vynakhodiv yak faktor zabezpechennia natsionalnoi bezpeky [The Institute of Secret Inventions as a Factor in Ensuring National Security]. *Nauka ta naukoznavstvo* [Science and scientific studies], 4, 24-43. Retrieved from: <http://jnas.nbu.gov.ua/article/UJRN-0001201766> [in Ukr.].
 22. Androshchuk, H. O. & Kopyl, Ya. V. (2023). Instytut sekretnykh vynakhodiv u zabezpechenni natsionalnoi bezpeky derzhavy: problemni pytannia [The Institute of Secret Inventions in Ensuring National Security of the State: Problematic Issues]. *Informatsiia i pravo* [Information and law], 2 (45), 172-185. DOI: [https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.2\(45\).282338](https://doi.org/10.37750/2616-6798.2023.2(45).282338) [in Ukr.].
 23. Androshchuk, H. O. (2025). Sekretni vynakhody: problemy ekspertyzy zaiavok [Secret innovations: application examination problems]. *Nauka, tekhnolohii, innovatsii* [Science, technology, innovation], 1, 79-93. DOI: <http://doi.org/10.35668/2520-6524-2025-1-09> [in Ukr.].
 24. Pahulych, R., Holovin, Ye. (October 8, 2018). Yak pratsiuut zakhopleni viiskovi zavody pid kontrolem uhrupovan "LNR" ta "DNR"? [How do captured military factories under the control of the "LPR" and "DPR" groups operate?]. Radio Liberty. Retrieved from: <https://www.radiosvoboda.org/a/29530434.html> [in Ukr.].
 25. Shynko, A. (October 16, 2019). "Kolchuha": pryvatna kompaniia rozroblyla svoiu versiiu stantsii ["Kolchuga": a private company has developed its own version of the station]. *Ukrainian Military Pages*. Retrieved from: <https://www.ukrmilitary.com/2019/10/kolchuga.html> [in Ukr.].
 26. Androshchuk, H. O. (2020). Vyroky Verkhovnoho Sudu Ukrainy kytayskomu shpyhunu-naukovtsiu: 10 rokiv pozbavlennia voli [Supreme Court of Ukraine sentences Chinese spy scientist to 10 years in prison]. *Yurydychna hazeta* [Legal newspaper], September 4. Retrieved from: <https://jur-gazeta.com/publications/practice/inshe/viroyk-verhovno-go-sudu-ukrajini-kitayskomu-shpigununaukovcyu-10-rokiv-pozbavlennya-voli.html> [in Ukr.].
 27. (2025). "Kupuvav za \$1 mln sekretni dani". V Ukraini tiuremnyi termin otrymav ahent inozemnoi rozvidky ["I bought secret data for \$1 million." A foreign intelligence agent received a prison sentence in Ukraine]. *HV Ukraine, November 4*. Retrieved from: <https://nv.ua/ukr/ukraine/events/shpigunstvo-v-oboronnomu-sektori-v-ukrajini-do-uv-yaznennya-zasadili-agenta-inozemnoji-rozvidki-50557762.html> [in Ukr.].
 28. (2026). Pro zatverdzhennia polityky upravlinnia intelektualnoiu vlasnistiu v oboronno-promyslovomu kompleksi Ukrainy: Rozporiadzhennia Kabinetu Ministriv Ukrainy vid 10 kvitnia 2026 r. № 342-r. [On approval of the intellectual property management policy in the defense-industrial complex of Ukraine: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated April 10, 2026 No. 342-r.]. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/342-2026-%D1%80#Text> [in Ukr.].

H. O. ANDROSHCHUK, PhD in Economics, Associate Professor

V. S. KHVOSTENKO, PhD in Economics, Associate Professor

DESIGN DOCUMENTATION IN THE DEFENSE INDUSTRY: INTELLECTUAL PROPERTY ISSUES (part 1)

Abstract. The article examines the transformation of the role of design documentation (CD) in the defense-industrial complex (DIC) of Ukraine in the context of modern security challenges and digitalization of engineering processes. It is substantiated that CD ceases to perform an exclusively technical function and acquires the features of a strategic asset that combines engineering, legal and security components. The purpose of the study is a comprehensive analysis of the legal status of CD as an object of intellectual property (IP), identifying systemic problems of its regulation and determining directions for improving the management model in the defense-industrial complex of Ukraine. The methodological basis of the study is a systemic and comparative legal analysis, as well as elements of a case study, in particular in the field of MilTech and export control. As a result of the study, it was established that the current CD management system in Ukraine is characterized by fragmentation, regulatory heterogeneity and insufficient integration with international standards (ISO, NATO STANAG). The problem of "freezing" of IP in conditions of secrecy regime was revealed, which limits the possibilities of commercialization, attraction of investments and use of modern digital design technologies. It is proved that the lack of effective mechanisms for harmonization of standards, management of IP rights and regulation of export processes creates significant barriers for Ukraine's integration into global defense and production ecosystems. The study proposes an integrated BPMN model of the functioning of design documentation in the defense industry, which formalizes the interaction between the developer, the state, the PLM information environment, the manufacturer and the customer within a single CD life cycle. Unlike traditional document-oriented approaches, the proposed model considers CD as a strategic digital asset integrated into the processes of intellectual property management, secrecy regime, digital engineering data management, production cycle, operation and export control. The scientific novelty of the study lies in the comprehensive consideration of CD as an interdisciplinary object that functions at the intersection of engineering, economics, IP law and national security, as well as in the formation of the concept of its transformation into a strategic asset. The practical significance of the results obtained lies in determining the directions of reforming the CD management system aimed at increasing the efficiency of the functioning of the defense industry and its integration into international technological and security environments.

Keywords: design documentation, intellectual property, defense-industrial complex, standardization, export control, NATO codification, intangible assets.

ІНФОРМАЦІЯ ПРО АВТОРІВ

Андрощук Геннадій Олександрович — канд. екон. наук, доц., голов. н. с., Науково-дослідний інститут інтелектуальної власності НАПрН України, вул. Казимира Малевича, 11, корп. 4, м. Київ, Україна, 03680; +38 (044) 200-08-76; genandro1@gmail.com; ORCID: 0000-0003-0781-9740

Хвостенко Владислав Сергійович — канд. екон. наук, доцент, доцент кафедри кібербезпеки, Національний технічний університет "Харківський політехнічний інститут"; патентний повірений; вул. Кирпичова, 2, Харків, 61000; +38 (068) 214-14-68; vladyslav.khvostenko@gmail.com; ORCID 0000-0002-6436-4159

INFORMATION ABOUT THE AUTHORS

Androshchuk H. O. — PhD of Economic Sciences, Associate Professor, Chief Researcher, Scientific Research Institute of Intellectual Property of the National Academy of Legal Sciences of Ukraine, 11, Kazymira Malevycha Str., building 4, Kyiv, Ukraine, 03680; genandro1@gmail.com; +38 (044) 200-08-76; ORCID: 0000-0003-0781-9740

Khvostenko V. S. — PhD in Economics, Associate Professor, Associate Professor of the Department of Cybersecurity, National Technical University "Kharkiv Polytechnic Institute"; Patent Attorney; 2, Kyrpychova Str., Kharkiv, Ukraine, 61000; +38 (068) 214-14-68; vladyslav.khvostenko@gmail.com; ORCID: 0000-0002-6436-4159

Надійшла до редакції 20.05.2026

Прийнята до друку 15.06.2026

Опубліковано 30.06.2026

<https://doi.org/10.35668/2520-6524-2026-2-05>
УДК 347.77/.78:004:330.341.1

Н. І. ГОРНОСТАЙ, с. н. с.,

О. Є. МИХАЛЬЧЕНКОВА, с. н. с.

ІНТЕЛЕКТУАЛЬНА ВЛАСНІСТЬ ЯК ЕКОНОМІЧНИЙ АКТИВ У СИСТЕМІ ЦИФРОВОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Резюме. У статті досліджено теоретико-правові та економічні аспекти функціонування інтелектуальної власності в умовах цифрової трансформації економіки. Визначено роль об'єктів інтелектуальної власності як стратегічного нематеріального активу у формуванні інноваційної економіки, розвитку цифрових ринків, технологічного підприємництва та трансферу технологій. Проаналізовано сучасний стан законодавчого забезпечення сфери інтелектуальної власності в Україні, а також окреслено напрями гармонізації національного законодавства з правом ЄС.

Особливу увагу приділено європейським механізмам цифрового захисту авторського права, комерціалізації результатів наукових досліджень, функціонуванню цифрових платформ та інструментів підтримки інноваційних підприємств. Обґрунтовано необхідність імплементації окремих правових механізмів ЄС в українську правову систему.

Обґрунтовано доцільність імплементації окремих європейських правових механізмів до національної системи регулювання інтелектуальної власності, зокрема у сферах цифрового ліцензування, інтелектуального аналізу текстів і даних (text and data mining), використання штучного інтелекту, функціонування онлайн-платформ і цифрових сервісів.

Окрему увагу приділено проблемам правового регулювання об'єктів інтелектуальної власності, створених із використанням технологій штучного інтелекту, а також викликам забезпечення балансу між охороною прав правовласників і потребами розвитку цифрових інновацій. Визначено перспективи формування в Україні сучасної цифрової екосистеми управління інтелектуальною власністю, інтегрованої до європейсько-інноваційного простору.

Ключові слова: інтелектуальна власність, цифрова трансформація, економіка знань, інновації, цифрові активи, авторське право, трансфер технологій, право ЄС, цифровий ринок, комерціалізація, штучний інтелект.